

Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку

УДК: 339.92:327.39(4)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20157840>

**Транскордонне співробітництво:
реконцептуалізація крізь призму теорій європейської інтеграції**

Романюк Наталія Андріївна,

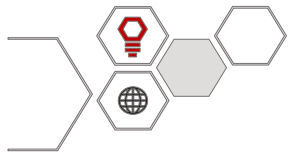
кандидат політичних наук,
доцент кафедри європейських та регіональних студій,
факультет міжнародних відносин,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-0772-9369>

Романюк Ростислав Йосипович,

кандидат політичних наук, доцент,
завідувач кафедри міжнародних відносин і дипломатичної служби,
факультет міжнародних відносин,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-5573-1474>

Прийнято: 19.04.2026 | Опубліковано: 30.04.2026

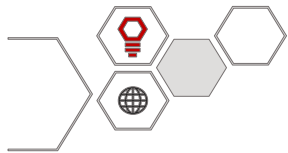
Анотація. У статті здійснено кроспарадигмальний аналіз транскордонного співробітництва як складного багатовимірного феномена сучасної європейської інтеграції. Обґрунтовано, що транскордонне співробітництво слід розглядати не лише як прикладний інструмент регіональної політики чи форму взаємодії суміжних територій, а як важливий

аналітичний індикатор ефективності інтеграційних механізмів ЄС на субнаціональному рівні. Саме в прикордонному просторі найбільш виразно проявляються суперечності між теоретичними моделями європейської інтеграції та реальною практикою політичної, економічної й соціальної взаємодії.

Проаналізовано експланативний потенціал основних теорій європейської інтеграції (неофункціоналізму, класичного та ліберального інтерговернменталізму, теорії багаторівневого врядування і соціалконструктивізму) у поясненні природи, динаміки та інституційної логіки транскордонного співробітництва. Встановлено, що неофункціоналізм дає змогу інтерпретувати транскордонну взаємодію через механізм функціонального «переливання», однак недостатньо враховує роль держав. Класичний і ліберальний інтерговернменталізм переконливо пояснюють залежність транскордонних процесів від міждержавних рішень і стратегічних інтересів національних урядів, проте обмежено відображають автономію локальних і регіональних акторів. Концепція багаторівневого врядування виявляється найбільш релевантною для аналізу транскордонної співпраці як мережевої системи взаємодії наднаціонального, національного та субнаціонального рівнів, хоча також не повністю пояснює асиметрію розвитку прикордонних регіонів у різних частинах Європи. Соціалконструктивізм акцентує на формуванні транскордонних ідентичностей, процесах соціалізації та інституціоналізації довіри, але демонструє обмеження при врахуванні матеріальних інтересів і владних асиметрій.

З'ясовано, що жодна з теорій не забезпечує вичерпного пояснення транскордонного співробітництва, що зумовлює необхідність залучення додаткових підходів (історичного інституціоналізму, теорії європеїзації, політичної економії та дискурсивного інституціоналізму). Зроблено висновок, що транскордонне співробітництво є продуктивним простором

кроспарадигмального діалогу та емпіричним виміром перевірки теорій європейської інтеграції, а його дослідження має не лише академічне, а й практичне значення для формування ефективної політики регіонального розвитку та безпеки в Європі.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, європейська інтеграція, неофункціоналізм, інтерговернменталізм, багаторівневе врядування, соціалконструктивізм, євро регіони, Європейський Союз, регіональна політика, прикордонні регіони.

Cross-Border Cooperation:

A Reconceptualization Through the Lens of Theories of European Integration

Nataliya Romaniuk,

PhD in Political Sciences, Associate Professor,
Department of European and Regional Studies,

Faculty of International Relations,

Ivan Franko National University of Lviv,

Lviv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-0772-9369>

Rostyslav Romaniuk,

PhD in Political Sciences, Associate Professor,

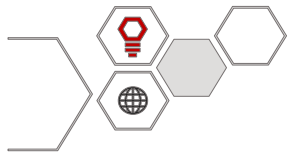
Head of the Department of International Relations and Diplomatic Service,

Faculty of International Relations,

Ivan Franko National University of Lviv,

Lviv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-5573-1474>

Abstract. This article provides a cross-paradigmatic analysis of cross-border cooperation as a complex and multidimensional phenomenon of contemporary

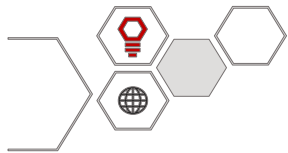

European integration. It argues that cross-border cooperation should be understood not merely as an applied instrument of regional policy or a form of interaction between adjacent territories, but also as an important analytical indicator of the effectiveness of European Union integration mechanisms at the subnational level. Border regions constitute the space in which the contradictions between theoretical models of European integration and the actual practice of political, economic, and social interaction become most clearly visible.

The article examines the explanatory potential of the main theories of European integration—neofunctionalism, classical and liberal intergovernmentalism, multilevel governance, and social constructivism – in explaining the nature, dynamics, and institutional logic of cross-border cooperation. It demonstrates that neofunctionalism enables the interpretation of cross-border interaction through the mechanism of functional “spillover,” yet insufficiently accounts for the role of states.

Classical and liberal intergovernmentalism convincingly explain the dependence of cross-border processes on intergovernmental decisions and the strategic interests of national governments; however, they only partially capture the autonomy of local and regional actors. The concept of multilevel governance appears to be the most relevant analytical framework for understanding cross-border cooperation as a networked system of interaction among supranational, national, and subnational levels, although it does not fully explain the asymmetrical development of border regions across different parts of Europe. Social constructivism emphasizes the formation of cross-border identities, processes of socialization, and the institutionalization of trust, but remains limited in accounting for material interests and power asymmetries.

The study demonstrates that no single theory provides a comprehensive explanation of cross-border cooperation, which necessitates the incorporation of additional approaches, including historical institutionalism, Europeanization theory,

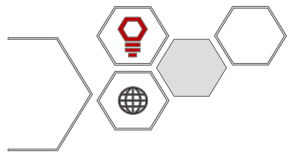
political economy, and discursive institutionalism. It concludes that cross-border cooperation constitutes a productive space for cross-paradigmatic dialogue and an empirical dimension for testing theories of European integration. Its study therefore has not only academic but also practical significance for shaping effective policy of regional development and security in Europe.

Keywords: cross-border cooperation, European integration, neofunctionalism, intergovernmentalism, multilevel governance, social constructivism, Euroregions, European Union, regional policy, border regions.

Постановка проблеми. Питання транскордонного співробітництва у сучасному європейському контексті набуває щораз більшої аналітичної ваги, оскільки саме в цій площині перетинаються і водночас конкурують декілька фундаментальних теоретичних традицій, що претендують на вичерпне осмислення процесів європейської інтеграції. Транскордонне співробітництво, яке розуміють як інституціоналізовану взаємодію суміжних територіальних одиниць двох або більшої кількості держав, є не лише прикладним виміром регіональної політики, а й своєрідним «лакмусовим індикатором» ефективності інтеграційних механізмів на мікрорівні, у межах якого загальні теоретичні постулати поєднуються з конкретизованими практиками повсякденного врядування [41].

Відтак аналіз транскордонного співробітництва крізь призму основних теорій європейської інтеграції дає змогу виявити як виразні, так і латентні суперечності між теоретичною формалізацією й реальною динамікою інтеграційних процесів у прикордонних регіонах держав Європи [44].

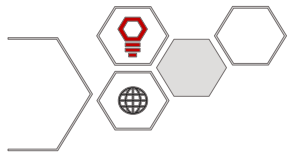
Зауважимо, що множинність теоретичних підходів до європейської інтеграції – від неофункціоналізму до ліберального інтерговернменталізму, від багаторівневого врядування до соціального конструктивізму – вказує на гетерогенність інтеграційного процесу та свідчить про неможливість охопити

його дивергентні виміри в межах єдиної експланативної моделі. Транскордонне співробітництво як «пограничний» феномен за своєю природою виникає на перетині внутрішнього і зовнішнього, національного та наднаціонального, територіального й функціонального рівнів, що робить його особливо придатним для кроспарадигмальних інтерпретацій [52].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Осмислення транскордонного співробітництва в контексті теорій європейської інтеграції розвивається в полі взаємодії кількох розгалужених дослідницьких традицій, кожна з яких акцентує увагу на певному аспекті цього феномена. Загальнотеоретичні засади вивчення транскордонних процесів були систематизовані у праці Е. Брюне-Жайї [12], в якій автор запропонував ґрунтовний огляд форм транскордонної координації та кооперації у різних регіонах світу. Проблема бар'єрності кордонів та інструментів її подолання знайшла послідовне висвітлення у працях Е. Медейруша та його колег: зокрема, у дослідженні впливу пандемії COVID-19 на транскордонну мобільність і «детериторіалізацію» кордонів у Європі [37], а також в аналізі ініціативи ЄС «b-solutions» як механізму зменшення адміністративних та правових бар'єрів для транскордонних працівників [38].

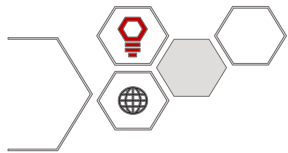
Окремим дослідницьким напрямом є вивчення інституційних умов розвитку єврорегіонів, передусім на зовнішніх кордонах ЄС. Т. Студзенецький, А. Якубовський та Б. Мейер [48] визначили ключові передумови транскордонної співпраці на польсько-білоруському прикордонні, акцентуючи на ролі субнаціональних акторів у подоланні просторових і формально-правових бар'єрів, що створюють зовнішні кордони ЄС. А. Якубовський та А. Сейдлова [31] розглянули транскордонні біосферні резервати ЮНЕСКО як своєрідні «лабораторії» транскордонного співробітництва на прикладі польсько-українського прикордоння, обґрунтовуючи тезу про синергію екологічних та інтеграційних вимірів

прикордонної взаємодії, а Е. Маруняк та С. Лісовський [36] надали рефлексію щодо стану прикордонних регіонів України у період від Революції гідності до сучасного стану.

Розгляд транскордонного співробітництва як інструменту місцевого та регіонального розвитку в умовах реформи децентралізації був здійснений В. Химинцем, А. Головною та О. Мірусом [9] в аналітичній доповіді Національного інституту стратегічних досліджень. О. Корнелюк та В. Матюшок [5] вивчали участь регіонів України у транскордонному співробітництві в контексті міжнародної економічної інтеграції, а О. Корнелюк, Ю. Завадська та Р. Чапко [4] систематизували форми реалізації транскордонної співпраці в нормативно-інституційному просторі ЄС. Безпосередній вплив російсько-української війни на транскордонне співробітництво став предметом досліджень Ю. Окуньовської [6], яка проаналізувала трансформацію транскордонної взаємодії через призму проблеми українських біженців, а також Н. Волкової [1], що дослідила сутність та динаміку транскордонного співробітництва України з державами ЄС в умовах воєнного стану. А. Юрків [10] розглянув розвиток транскордонного співробітництва в контексті євроінтеграційного курсу України, тоді як В. Головчанська [2] зосередилася на перспективах імплементації європейського досвіду транскордонної кооперації в українських умовах. Стратегічні засади єврорегіонального співробітництва як основи зовнішньоекономічної та інвестиційної діяльності системно викладено у монографії Н. Павліхи, О. Зелінської та І. Цимбалюк [8], а нещодавня стаття Н. Павліхи [7] розкриває потенціал транскордонного співробітництва як інструменту релокації бізнесу та формування інклюзивного ринку праці в умовах війни та повоєнної відбудови.

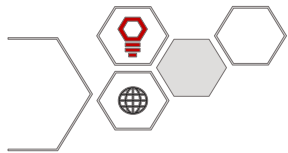
Метою дослідження є цілісний кроспарадигмальний аналіз перспектив інкорпорації транскордонного співробітництва в інтерпретативну логіку

основних теорій європейської інтеграції (неофункціоналізму, класичного та ліберального інтерговернменталізму, багаторівневого врядування й соціалконструктивізму) з урахуванням їхнього експланативного потенціалу й іманентних епістемологічних обмежень.

Методологічною основою дослідження є рефлексивний підхід, що передбачає послідовне зіставлення різних епістемологічних програм та теоретичних підходів, їхнє критичне (пере)осмислення шляхом залучення емпіричного матеріалу та відбір релевантних аналітичних інструментів для пояснення транскордонного співробітництва. Такий підхід забезпечує кроспарадигмальний розгляд неофункціоналізму, класичного і ліберального інтерговернменталізму, теорії багаторівневого врядування та соціалконструктивізму, як релевантних для вивчення європейської інтеграції. Водночас дослідження залучає додаткові аналітичні перспективи (історичний інституціоналізм, теорію європеїзації, політичну економію та дискурсивний інституціоналізм), що дає змогу концептуально збагатити класичні теорії інтеграції, зосереджені переважно на міждержавному рівні аналізу, й охопити субнаціональну, регіональну динаміку, властиву для транскордонного співробітництва.

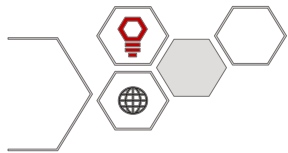
У дослідженні використано порівняльний аналіз окремих теоретичних підходів, що передбачає їхню систематичну оцінку за критеріями експланативної спроможності, онтологічних засад та епістемологічного потенціалу у вивченні транскордонного співробітництва як цілісного феномена. Емпірична складова дослідження ґрунтується на кейс-стаді низки європейських транскордонних утворень (єврорегіонів Ересунн, Маас–Рейн, Верхній Рейн, Карпати, Євродистрику Базель та Єврометрополію Лілль–Котрійк–Турне), а також на інформації з програм Interreg та Interreg NEXT. Це дає змогу верифікувати теоретичні гіпотези за допомогою емпіричного матеріалу, який репрезентує як західноєвропейські контексти з високим

рівнем інституціоналізації транскордонної співпраці, так і центрально- й східноєвропейські прикордонні регіони, у межах яких транскордонна взаємодія має більш фрагментований характер і є чутливою до безпекових ризиків та системних трансформацій.

Невирішені частини загальної проблеми. У науковій літературі спостерігається брак систематичного кроспарадигмального порівняння основних теорій європейської інтеграції в прикладному аспекті транскордонного співробітництва, що ускладнює розуміння як їхньої взаємодоповнюваності, так і епістемологічних обмежень, притаманних кожній з них. Окрім того, недостатньо дослідженою залишається проблема асиметричного розвитку транскордонного співробітництва в різних частинах Європи: наявні теоретичні рамки не завжди відповідають вимогам експланативної варіативності, оскільки не дають змоги переконливо пояснити, чому за позірно схожих інституційних умов транскордонна взаємодія демонструє принципово різні рівні ефективності в західноєвропейських контекстах, з одного боку, та на східних кордонах ЄС – з іншого. Нарешті, потребує подальшого теоретичного осмислення вплив повномасштабного російського вторгнення в Україну та його наслідків для інституційної архітектури європейської територіальної співпраці, що проблематизує базові теоретичні припущення щодо «автоматичного» характеру інтеграційної динаміки.

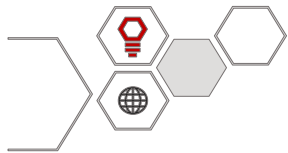
Неофункціоналізм і транскордонне співробітництво: логіка функціонального «переливання» на субнаціональному рівні. Розпочати аналіз транскордонного співробітництва слід із неофункціоналістської перспективи, адже саме неофункціоналізм, концептуальним ядром якого є твердження про «переливання» (spillover), пропонує позірно найширшу рамку для осмислення транскордонного співробітництва. Зауважимо, що уявлення про «переливання» передбачає наявність іманентної тенденції інтеграційного

процесу в одній зі сфер зумовлювати потребу в поглибленні співпраці (інтеграції) у суміжних сферах. Е. Гаас, обґрунтовуючи цю ідею у своїй фундаментальній праці «Об'єднання Європи» (1958), наголошував, що інтеграція є процесом, у якому політичні актори переносять свої лояльності, очікування та політичну діяльність до нового, наднаціонального центру [22]. Відомий теоретик неофункціоналізму Л. Ліндберг, розвиваючи дану концепцію, підкреслював роль політичної динаміки як рушія поглиблення інтеграції, акцентуючи на тому, що функціональний тиск створює передумови для подальшої інституціоналізації інтеграційних процесів [33].

З цієї перспективи транскордонне співробітництво є одним із найбільш «чистих» випадків функціонального переливання на субнаціональному рівні. В умовах, коли два або більше прикордонних регіони розпочинають співпрацю, для прикладу, у сфері транспортної інфраструктури, їхня взаємодія неминує продукує потребу в координації діяльності у суміжних сферах: митного регулювання, узгодження екологічних стандартів, розвитку освітньої мобільності, синхронізації ринків праці тощо. Відтак транскордонне співробітництво з неофункціоналістського погляду є «мікрокосмом» інтеграційного процесу, тобто виміром відтворення механізму «переливання» у «стиснутому» вигляді на обмеженій території, причому внутрішня детермінованість його розгортання є такою ж, як і динаміки інтеграції в масштабах усього Європейського Союзу (ЄС) [21].

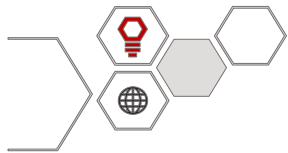
Емпіричні приклади підтверджують наявність подібної логіки, хоча й з дещо модифікованими аспектами. Так, у межах програми ЄС Interreg активно функціонують транскордонні утворення, зокрема Верхній Рейн (Франція–Німеччина–Швейцарія), де співпраця в транспортній та економічній сферах поступово призвела до інституціоналізованої координації у сфері екологічної політики та ринку праці [27]. Аналогічно, Єврорегіон Нейсе-Ніса-Ниса (Німеччина–Польща–Чехія) демонструє поступове розширення порядку

денного від інфраструктурних проєктів до освітніх, культурних та адміністративних ініціатив [26]. В українському контексті показовим є Єврорегіон Карпати, який охоплює прикордонні території України, Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії і слугує платформою для поступового нарощування кооперації в соціально-економічній та екологічній сферах [3]. Ці приклади демонструють, що транскордонне співробітництво справді може відтворювати елементи логіки «переливання», однак у виразно фрагментованій та політично опосередкованій формі.

Водночас наукова література містить окремі застереження, що вказують на наявність епістемологічних обмежень неофункціоналізму при поясненні транскордонного співробітництва. Як слушно зауважував Ф. Шміттер, успіх «переливання» залежить від наявності достатньо розвиненого інституційного середовища та сприятливих політичних умов [45], що не завжди забезпечуються належним чином на субнаціональному рівні. Окрім того, неофункціоналізм позірно недооцінює роль національних урядів як «воротарів» (gatekeepers), здатних блокувати або сповільнювати транскордонні ініціативи, які не відповідають їхнім стратегічним інтересам. Таким чином, застосування аналітичного інструментарію неофункціоналізму при розгляді природи та динаміки транскордонного співробітництва потребує істотної корективи – врахуванням специфіки субнаціонального рівня.

Класичний інтерговернменталізм: транскордонне співробітництво як інструмент державної політики. Класичний інтерговернменталізм, теоретичні засади якого були сформульовані С. Гоффманом, виходить із пріоритету національної держави як головного актора міжнародних відносин та європейської інтеграції. На відміну від неофункціоналізму, що розглядав інтеграцію як процес поступового посилення наднаціональних структур через механізм «переливання», міжурядовий підхід наголошує на збереженні державами контролю над ключовими політичними рішеннями, особливо у

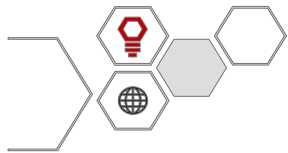

сферах, які пов'язані із суверенітетом, безпекою та стратегічними інтересами. У своїй концепції «логіки різноманітності» (logic of diversity) С. Гоффман підкреслював, що темпи та глибина інтеграції визначаються насамперед політичною волею національних урядів, а не зростають завдяки «автоматичній» динаміці наднаціонального розвитку [23].

У межах такої перспективи транскордонне співробітництво є передусім інструментом реалізації державної політики, а не автономним інтеграційним процесом. Будь-які форми прикордонної взаємодії – від створення і функціонування єврорегіонів до реалізації спільних інфраструктурних чи екологічних проєктів – можливі лише за умови, що вони не суперечать національним інтересам та отримують політичне схвалення з боку центральної влади. Відтак навіть найбільш інституціоналізовані форми транскордонної співпраці розглядаються не як прояв «розмивання» державного суверенітету, а радше як один із механізмів його реалізації в нових політичних умовах.

Із позиції класичного інтерговернменталізму транскордонне співробітництво має виразно вторинний характер щодо міждержавних відносин. Його інтенсивність та напрями залежать не стільки від ініціатив місцевих акторів, скільки від загального стану політичних відносин між державами. Це особливо помітно у випадках політичної напруженості або безпекових криз, коли навіть тривалі транскордонні контакти можуть бути суттєво обмежені через рішення національних урядів.

Емпіричні приклади часто підтверджують державоцентричну логіку класичного інтерговернменталізму. Так, поглиблення транскордонного співробітництва між Францією та Німеччиною після підписання Єлисейського договору (1963 р.) стало можливим насамперед завдяки політичному рішення центральних урядів щодо стратегічного примирення та розвитку двостороннього партнерства [49]. Саме політичне підґрунтя, створене на міждержавному рівні, уможливило інституціоналізацію транскордонної

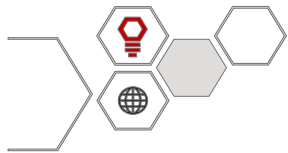

взаємодії в межах єврорегіону Верхній Рейн. За аналогією, розвиток багатьох програм Interreg став наслідком політики ЄС та узгодженої позиції держав-членів щодо зміцнення територіальної згуртованості й стабільності прикордонних регіонів.

На емпіричному рівні логіка інтерговернменталізму особливо чітко проявилася після початку російського повномасштабного вторгнення в Україну (2022 р.), коли Європейська комісія офіційно призупинила транскордонне співробітництво з Росією і Білоруссю у межах програм європейської територіальної співпраці, включно з Interreg та програмами Європейського інструменту сусідства [16]. Це рішення охопило як чинні багатосторонні програми, так і поширилося на нові фінансові періоди 2021–2027 рр., що фактично означало інституційне згортання співпраці з державами-агресорами [14]. У випадку України це призвело до повного розриву формальних транскордонних механізмів взаємодії з Росією та фактичного замороження співпраці з Білоруссю, включно з єврорегіональними структурами та спільними проєктами, які раніше реалізовувалися в межах прикордонних програм ЄС [28].

Кейси Росії та Білорусі демонструють максимальну форму залежності транскордонного співробітництва від міждержавних відносин: у ситуації збройного конфлікту та політичної конфронтації воно не трансформується, а фактично припиняється, що підтверджує його вбудованість у ширший геополітичний та безпековий контекст.

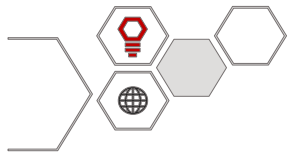
Таким чином, класичний інтерговернменталізм дає змогу переконливо пояснити залежність транскордонної взаємодії від державної політики та міжнародної кон'юнктури, однак недостатньо враховує автономію локальних і регіональних акторів, а також здатність прикордонних регіонів формувати власні мережі співробітництва поза межами жорсткої логіки державоцентризму.

Ліберальний інтерговернменталізм: раціональний вибір і межі державоцентризму. Своєрідним продовженням класичного інтерговернменталізму, однак з ширшим експланативним потенціалом щодо транскордонного співробітництва, є ліберальний інтерговернменталізм Е. Моравчика – теорія, яка наголошує на приматі національних урядів у процесах інтеграції й розглядає міжнародну співпрацю як наслідок раціонального вибору, детермінованого внутрішньополітичними перевагами [40]. Е. Моравчик, обґрунтовуючи власний підхід у праці «Вибір для Європи» (1998 р.), наголошував, що ключові інтеграційні рішення є результатом міжурядових торгів (intergovernmental bargaining), під час яких національні лідери відстоюють інтереси, сформовані внутрішніми економічними та політичними силами [39].

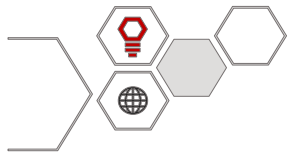
Зауважимо, що з цього погляду транскордонне співробітництво також набуває «підрядного» статусу: воно є не автономним процесом, якому властива власна логіка розвитку (як стверджував би неофункціоналізм), а радше похідною від загальних міжурядових домовленостей та інституційних рамок, створених державами. Єврорегіони, програми INTERREG та інші інструменти транскордонного співробітництва існують тому, що національні уряди вбачають у них користь для реалізації власних стратегічних пріоритетів, на зразок економічного розвитку периферійних регіонів, зміцнення безпекової архітектури на кордонах або символічної демонстрації «доброї волі» у відносинах із сусідами.

Досвід українсько-румунського транскордонного співробітництва у межах програми Interreg NEXT Romania-Ukraine, яка охоплює прикордонні регіони Чернівецької та Одеської областей з румунськими повітами Марамуреш, Сучава та Тулча слугує емпіричним підтвердженням цих уявлень [29]. Адже реалізація спільних проєктів між Україною та Румунією у сфері транспортної інфраструктури, екологічного моніторингу та кризового

реагування безпосередньо залежить від фінансових і політичних рішень Європейської комісії та урядів держав-учасниць, які визначають пріоритети програмного фінансування і прийнятні напрями для співпраці. Додатковим показовим аспектом є те, що значна частина ініціатив у цьому форматі була переорієнтована після 2022 р. на безпекові та гуманітарні потреби, включно з управлінням надзвичайними ситуаціями й підтримкою критичної інфраструктури [14]. Це відображає зростання ролі держав і наднаціональних інституцій у визначенні змісту транскордонної взаємодії.

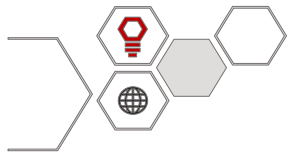
Водночас перспектива ліберального інтерговернменталізму стикається з емпіричним викликом: численні дослідження підтверджують, що транскордонне співробітництво часто розвивається «знизу» – за ініціативи місцевих та регіональних акторів, які діють не стільки як агенти національних урядів, скільки як самостійні суб'єкти, мотивовані локальними потребами й можливостями [11]. Ця обставина піддає сумніву ключову тезу міжурядового підходу про виключну роль національних урядів як рушіїв інтеграції. Твердження про висхідний («bottom-up») характер транскордонного співробітництва підтверджується емпірично завдяки низці європейських кейсів, у яких ініціатива виходила насамперед від регіональних та місцевих акторів. Так, у межах Єврорегіону Ересунн (Данія–Швеція) інтеграційна динаміка сформувалася значною мірою навколо співпраці міст Копенгагена і Мальме, що зумовило розвиток спільного ринку праці, транспортної інфраструктури та освітніх мереж ще до її інституціоналізації на міждержавному рівні [25]. Подібним чином у Єврорегіоні Маас–Рейн (Нідерланди–Бельгія–Німеччина) ключову роль у формуванні транскордонних практик відіграли муніципалітети та міські агломерації, які розвивали співпрацю у сферах охорони здоров'я, освіти та мобільності населення, часто випереджаючи формальні державні стратегії [41]. Нарешті, у Регіоні Балтійського моря транскордонна взаємодія розвивається значною

мірою завдяки мережі міст, університетів та неурядових акторів, які реалізують екологічні та інноваційні проєкти у форматі горизонтальної кооперації [47]. Загалом ці приклади демонструють, що транскордонне співробітництво часто виникає як результат локальних потреб і мережевих взаємодій, а вже згодом інституціоналізується на рівні держав і наднаціональних структур, що ставить під сумнів виключно державоцентричну інтерпретацію інтеграційних процесів.

Віддаючи належне ліберальному інтерговернменталізму в площині забезпечення переконливого пояснення «великих» інтеграційних угод, зауважимо, що при розгляді «мікроінтеграції» на транскордонному рівні цей підхід демонструє брак належного епістемологічного інструментарію.

Багаторівневе врядування: транскордонне співробітництво як мережевий феномен. На наше переконання, концептуально найбільш релевантною аналітичною рамкою для осмислення транскордонного співробітництва є концепція багаторівневого врядування (multi-level governance), сформульована Л. Гуте та Г. Марксом. Адже саме вона експліцитно бере до уваги множинність щаблів прийняття рішень та відсутність чіткої ієрархії між наднаціональним, національним і субнаціональним рівнями [24]. Г. Маркс, запроваджуючи концепт багаторівневого врядування у контексті аналізу європейських структурних фондів (1993 р.), концептуалізував процес ухвалення рішень в ЄС як результат постійної взаємодії множинних рівнів юрисдикції, де інституційна динаміка формується через поєднання кооперативних і конкурентних механізмів розподілу владних повноважень [34]. З цього погляду транскордонне співробітництво є не просто «додатком» до інтеграційного процесу, а його органічною складовою, що функціонує саме завдяки багаторівневій архітектурі ЄС. Єврорегіони та інші транскордонні структури є вузлами в складній мережі, де перетинаються впливи наднаціональних інституцій

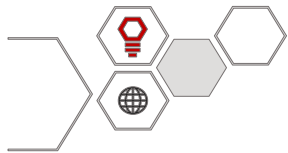

(передусім Європейської Комісії, котра фінансує та регулює транскордонні програми), національних урядів (які встановлюють правові рамки й визначають ступінь автономії регіонів) та субнаціональних акторів (що є безпосередніми ініціаторами й виконавцями конкретних проєктів).

Як зазначає італійська дослідниця С. П'яттоні, багаторівневе врядування в ЄС передбачає не лише вертикальну координацію між наднаціональним, національним і регіональним рівнями, а й горизонтальні взаємодії між субнаціональними акторами [42], які власне й формують основи транскордонної співпраці.

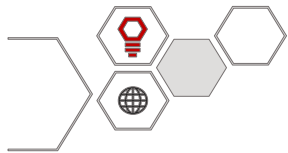
Емпіричні приклади транскордонного співробітництва в Європі демонструють функціонування багаторівневої системи врядування. У випадку Єврорегіону Ересунн інтеграція розвивається через взаємодію наднаціональних програм ЄС, державних урядів та міських агломерацій Копенгагена і Мальме, що формує щільні горизонтальні мережі для співпраці [25]. Подібну логіку спостерігаємо й у Єврорегіоні Маас–Рейн, де муніципальні актори відіграють ключову роль у реалізації транскордонних проєктів у сферах освіти, охорони здоров'я та мобільності [41]. Багаторівнева конфігурація транскордонного співробітництва виразно простежується в українсько-словацькій взаємодії за програмою Interreg NEXT Slovakia–Ukraine: у її межах реалізація проєктів з інфраструктурного розвитку, екологічної безпеки, охорони здоров'я та локального врядування ґрунтується на одночасному поєднанні наднаціональних фінансових механізмів ЄС, міждержавного узгодження політик і практичної участі регіональних та муніципальних акторів [30]. Ці кейси підтверджують, що транскордонне співробітництво функціонує як мережевий феномен, що інтегрує вертикальні та горизонтальні виміри врядування, згідно з логікою багаторівневого підходу.

Водночас ця, на перший погляд найбільш продуктивна експланативна рамка транскордонного співробітництва, також не позбавлена іманентних

«вузьких місць». Її критики, зокрема з табору прихильників ліберального інтерговернменталізму, наголошують, що концепція багаторівневого врядування демонструє схильність до перебільшення автономії субнаціональних акторів, та не враховує належним чином асиметрію влади між різними рівнями [46]. Адже, незважаючи на те, що активну участь у транскордонному співробітництві регіональних та місцевих акторів можна фіксувати емпірично, їхня автономія залишається обмеженою з інституційного та фінансового погляду, оскільки ключові параметри транскордонної взаємодії визначаються на рівні національних урядів і наднаціональних інституцій. Саме держави-учасниці формують правові рамки співпраці, схвалюють участь у програмах Interreg, визначають ступінь повноважень регіонів і контролюють доступ до фінансових ресурсів ЄС [26]. У цьому контексті навіть найперспективніші локальні ініціативи залишаються залежними від міжурядового консенсусу, який супроводжує їхню інституціоналізацію та успішну реалізацію.

Окрім того, концепція багаторівневого врядування не завжди задовольняє вимоги експланативної варіативності, адже не дає змоги переконливо пояснити, чому транскордонне співробітництво демонструє неоднаковий рівень ефективності в різних частинах Європи. Зокрема, у західноєвропейських контекстах транскордонна співпраця характеризується зазвичай високим рівнем інституціоналізації, стабільними мережами взаємодії та глибокою інтеграцією муніципальних і регіональних акторів. Прикладами цього є успішна діяльність франко-німецького Єврєйону Верхній Рейн або нідерландсько-бельгійського Єврєйону Маас–Рейн. Це пов'язують з історичною тривалістю співпраці, високим рівнем адміністративної спроможності та стабільністю політичних інститутів [41]. Натомість на східних кордонах ЄС, зокрема в українському прикордонні або в ширшому регіоні Східного партнерства, транскордонне співробітництво часто має більш

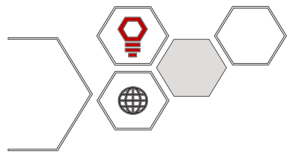

фрагментований характер, залежить від зовнішнього фінансування та є чутливим до безпекових ризиків і політичної нестабільності. Дослідження Європейської Комісії також демонструють, що ефективність програм ЄС з територіальної співпраці суттєво різниться, залежно від інституційної спроможності регіонів і якості міждержавної координації [26].

Підсумовуючи зауважимо, що наукова дискусія навколо багаторівневого врядування виявляє епістемологічну обмеженість цієї концептуальної рамки, адже вона не завжди дає змогу розкрити наслідки асиметричного розвитку європейського регіонального простору, у межах якого відмінності у державній спроможності (state capacity) та адміністративній вкоріненості (administrative embeddedness) визначають різну інституційну глибину та результативність транскордонної співпраці [24].

Соціалконструктивізм: транскордонне співробітництво як простір формування ідентичностей і довіри. Аналітична продуктивність соціалконструктивізму щодо проблематики транскордонного співробітництва пов'язана з можливістю розглядати кордон не лише як лінію розмежування, а й як простір дискурсивного виробництва норм, ідентичностей та моделей взаємної легітимації. Соціалконструктивізм відкриває принципово інший вимір аналізу транскордонного співробітництва – як форми інтерсуб'єктивного впорядкування політичного простору, в якій матеріальні механізми взаємодії набувають значення через символічні режими інтерпретації [51].

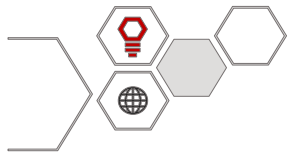
У цьому контексті особливу роль відіграє комунікативний підхід К. Дойча та його уявлення про «спільноти безпеки» (security communities), що формуються через інтенсифікацію комунікативних взаємодій між суспільствами [15]. Хоча К. Дойч обґрунтував власні погляди задовго до розквіту соціалконструктивізму в науці про міжнародні відносини, його наголос на значенні соціальної комунікації, довіри та «почуття спільноти»

(we-feeling) для інтеграційних процесів є глибоко спорідненим із конструктивістською епістемологією.

З близьких до поглядів К. Дойча та соціалконструктивізму перспектив, транскордонне співробітництво є «полігоном» транснаціональної комунікації – простором, у якому повсякденні соціальні, економічні та культурні взаємодії поступово формують елементи спільної ідентичності, що виходить за національні межі. Емпірично це простежується на прикладі Єврорегіону Ересунн, де інтенсивні контакти між мешканцями Копенгагена та Мальме, спільний ринок праці та освітні мережі сприяли формуванню стійких транскордонних соціальних практик. Останні часто розглядаються в науковій літературі як елементи «повсякденної спільноти безпеки». Іншим прикладом є уже неодноразово згадуваний Єврорегіон Маас–Рейн, у якому довготривала взаємодія муніципалітетів і громад Німеччини, Бельгії та Нідерландів сприяла інституціоналізації довіри та горизонтальних мереж співпраці. У теоретичній площині ці кейси підтверджують аргумент К. Дойча, що стабільні форми інтеграції виникають не лише через інституційні або державні механізми, а передусім завдяки інтенсивності комунікації та соціальної взаємодії між суспільствами.

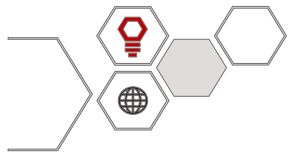
Інший відомий дослідник Т. Ріссе, застосовуючи конструктивістський підхід до європейської інтеграції, обґрунтовує тезу про формування «спільноти європейців» (community of Europeans) – транснаціональної ідентичності, що не замінює, а доповнює національні ідентичності [43]. Транскордонне співробітництво є одним із ключових механізмів такого формування, оскільки саме у прикордонних регіонах відбувається найбільш інтенсивна «взаємодія» різних національних ідентичностей та їхня потенційна конвергенція. Дж. Чекель, зі свого боку, наголошує на ролі «соціалізації» (socialization) – процесу інтерналізації європейських норм та цінностей через участь в інституціоналізованих практиках, як рушійній силі інтеграції [13].

Транскордонні проєкти, що передбачають спільне планування, фінансування та управління, є, за логікою Дж. Чекеля, потужними «середовищами соціалізації», у яких відбувається формування спільних когнітивних та нормативних рамок.

Емпіричні дослідження транскордонних регіонів у Європі загалом підтверджують конструктивістську логіку щодо формування транснаціональних ідентичностей і процесів соціалізації, запропоновану Т. Ріссе та Дж. Чекелем. Зокрема, кейс Еурегіо (Німеччина–Нідерланди) – однієї з найстаріших форм транскордонної співпраці демонструє, як тривала інституційна взаємодія муніципалітетів і громад призводить до поступової соціалізації акторів та нормалізації спільних практик управління [41]. Подібні процеси спостерігаються в Євродистрикт Базель (Швейцарія–Франція–Німеччина) [17], де щоденна транскордонна мобільність населення, інтеграція ринку праці та освітні обміни формують елементи «повсякденної транскордонної ідентичності», що узгоджується з концепцією Т. Ріссе про «спільноту європейців». У випадку транскордонної структури Єврометрополь Лілль–Котрійк–Турнай (Франція–Бельгія) [19] інституціоналізована співпраця у сферах міського планування, транспорту та зайнятості створює постійні практики координації, які сприяють інтерналізації спільних норм і правил, відповідно до логіки соціалізації Дж. Чекеля. Загалом ці приклади демонструють, що транскордонне співробітництво є не лише інструментом управління кордонами, а й простором формування спільних ідентичностей та нормативних структур завдяки інтенсивній взаємодії залучених спільнот.

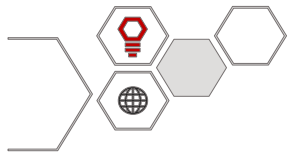
Водночас конструктивістська перспектива має також вразливі місця, якщо йдеться про аналіз транскордонного співробітництва. Особливо представники раціоналізму, зокрема неоліберал Р. Когейн, зауважують, що конструктивізм через властиве йому зосередження на ідентичностях та нормах часто не приділяє належної уваги матеріальним інтересам і владним

асиметріям [32], що структурують транскордонні взаємодії. Міжнародні інститути та форми співпраці відображають насамперед раціонально окреслені інтереси держав, а не трансформацію ідентичностей чи норм. Окрім того, емпіричне вимірювання «ідентичностей» та «спільних смислів» залишається методологічно проблемним, ускладнюючи верифікацію конструктивістських гіпотез щодо впливу транскордонного співробітництва на формування транснаціональних ідентичностей.

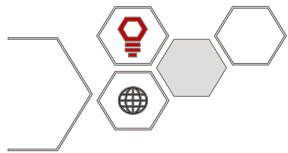
Додатково вчені підкреслюють методологічну складність емпіричної перевірки конструктивістських тверджень: як зазначають раціоналіст Дж. Фірон і соціалконструктивіст А. Вендт, – ідентичності та норми є категоріями, які важко операціоналізувати. Це ускладнює їхню верифікацію та відокремлення від раціональних інтересів [20]. У цьому ж ключі реаліст С. Волт зауважує, що конструктивізм часто стикається з проблемою недостатньої чутливості до матеріальних структур влади [50], які залишаються ключовими у формуванні транскордонної взаємодії. Одночасно ці застереження вказують на те, що конструктивізм, попри продуктивне пояснення процесів соціалізації та формування ідентичностей, демонструє виразні аналітичні обмеження через недостатню увагу до матеріальних інтересів, ресурсних асиметрій та складнощі в емпіричному вимірюванні ідентичнісних змін.

Додаткові аналітичні перспективи: до кроспарадигмального синтезу. Дослідження транскордонного співробітництва не вичерпуються інструменталізацією класичних теорій європейської інтеграції, оскільки вони потребують залучення ширшого спектра аналітичних підходів, здатних концептуалізувати багатовимірність транскордонних взаємодій і поліцентричність механізмів врядування. Так історичний інституціоналізм (Historical Institutionalism) пояснює нерівномірність розвитку транскордонних регіонів через концепцію «залежності від попереднього шляху» (path

dependence), підкреслюючи, що історичні рішення інституційного характеру формують довготривалі траєкторії співпраці та обмежують можливості для радикальних змін. Теорія європеїзації (Europeanization Theory) акцентує на процесах «проникнення» норм і політик ЄС на національні та регіональні рівні управління, розглядаючи транскордонні програми як інструменти адаптації адміністративних практик до європейських стандартів. Політична економія (Political Economy) фокусується на ролі економічних інтересів та асиметрій розвитку, пояснюючи різну ефективність транскордонного співробітництва нерівномірністю ресурсів і залежністю від фінансування ЄС. Нарешті, дискурсивний інституціоналізм (Discursive Institutionalism) наголошує на значенні дискурсу та політичних наративів, підкреслюючи, що уявлення про «кордон», «співпрацю» та «інтеграцію» конструюються через комунікативні практики, які впливають на поведінку акторів у транскордонному просторі.

Застосування зазначених теоретичних підходів (кожен із яких акцентує на специфічному, хоч і не самодостатньому, вимірі досліджуваного явища) уможливорює формування кроспарадигмального обґрунтування транскордонного співробітництва як багатовимірного й гетерогенного за природою процесу, що не піддається вичерпній експланації у межах жодної з окремо взятих епістемологій. Історичний інституціоналізм акцентує на довготривалих інституційних траєкторіях, європеїзація – на адаптації національних і регіональних структур до норм ЄС, політична економія – на значенні ресурсних асиметрій і фінансових стимулів, а дискурсивний інституціоналізм – на ролі ідей, наративів і способів інтерпретації кордонів. Зауважимо, що евристична цінність окресленої множини підходів полягає не у механістичному поєднанні різнорідних експланацій – таке поєднання було б проявом некритичного еkleктизму, а у їхній взаємодоповнюваності, що дає змогу одночасно охопити як структурні, так і ідеальні, як матеріальні, так і перформативні чинники розвитку транскордонного співробітництва. Відтак,

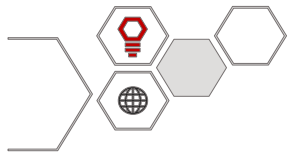

зазначені підходи концептуально збагачують класичні теорії європейської інтеграції, які, попри свій безсумнівний експланативний потенціал, залишаються зосередженими переважно на міждержавному рівні аналізу й у багатьох випадках лише частково охоплюють субнаціональну регіональну динаміку, що є іманентною саме для транскордонного співробітництва.

Висновки. Підсумовуючи, наголосимо на декількох принципових аспектах, що, на наше переконання, виходять за межі академічної систематизації й стосуються епістемологічних та нормативних аспектів науки про міжнародні відносини. Насамперед, жодна з теорій європейської інтеграції не є самодостатньою з погляду забезпечення цілісного пояснення транскордонного співробітництва. І це не є випадковістю, адже впливає із самої онтологічної природи досліджуваного феномена: транскордонне співробітництво як багатоукладне явище міжнародних відносин одночасно охоплює елементи функціонального переливання, що їх акцентує неофункціоналізм, раціонального міжурядового вибору, на якому наголошують класичний та ліберальний інтерговернменталізм, мультирівневої координації, що є предметом теорії багаторівневого врядування, та конструювання спільних транскордонних ідентичностей, яке пояснює соціалконструктивізм.

Водночас саме ця особливість транскордонного співробітництва перетворює його на продуктивний простір кроспарадигмального діалогу, що вимагає від дослідника не лише ґрунтовної інструменталізації різних теоретичних традицій, а й рефлексивного усвідомлення меж власної парадигмальної епістемології та готовності визнавати наявність як її переваг, так і «вузьких місць» при концептуалізації міжнародної реальності.

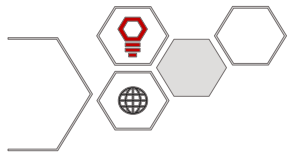
Зрештою найважливішим нормативним висновком є те, що транскордонне співробітництво становить не лише складний предмет наукової рефлексії, а й функціонує як емпіричний вимір європейської інтеграції, який

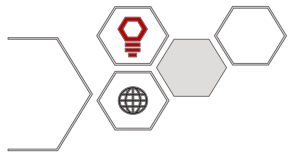
підтверджує або спростовує абстрактні теоретичні припущення. Відтак глибокий рефлексивний аналіз транскордонного співробітництва має не лише академічне, а й практичне, політико-прикладне значення: він забезпечує основи для становлення більш ефективної, концептуально обґрунтованої та відповідальної політики регіонального розвитку ЄС в сучасних умовах глобальних змін.

Список використаних джерел

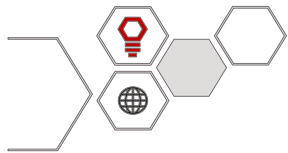
1. Волкова Н. Транскордонне співробітництво України з країнами ЄС // Економіка та суспільство. 2023. Вип. 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-52>.
2. Головчанська В. І. Європейський досвід транскордонного співробітництва // Регіональна економіка. 2024. № 4. С. 137–145. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-4-15>.
3. Карпатський євро регіон: п'ять країн, одна екосистема. URL: <https://euroregionkarpaty.com.ua> (дата звернення: 30.03.2026).
4. Корнелюк О. А., Завадська Ю. І., Чапко Р. В. Форми реалізації транскордонного співробітництва // Інноваційна економіка. 2021. № 3–4. С. 12–18. DOI: 10.37332/2309-1533.2021.3-4.2.
5. Корнелюк О., Матюшок В. Транскордонне співробітництво регіонів України // Підприємництво та інновації. 2021. Вип. 20. С. 18–24. DOI: 10.37320/2415-3583/20.2.
6. Окуньовська Ю. В. Транскордонне співробітництво з Україною // Вісник ДонНУ ім. В. Стуса. Серія: Політичні науки. 2022. № 7. С. 70–74. DOI: 10.31558/2617-0248.2022.7.10.
7. Павліха Н. Транскордонне співробітництво як інструмент релокації // Економіка та суспільство. 2025. Вип. 76. DOI: 10.32782/2524-0072/2025-76-28.

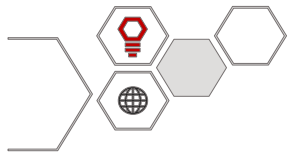
8. Павліха Н. В. та ін. Стратегічне євро регіональне співробітництво. Луцьк : Вежа-Друк, 2023.
9. Химинець В. В. та ін. Транскордонне співробітництво як інструмент розвитку : аналіт. доп. Київ : НІСД, 2021. DOI: 10.53679/NISS-analytrep.2021.13.
10. Юрків А. М. Розвиток транскордонного співробітництва // Бізнес Інформ. 2024. № 3. С. 57–62. DOI: 10.32983/2222-4459-2024-3-57-62.
11. Blatter J. From ‘Spaces of Place’ to ‘Spaces of Flows’? Territorial and Functional Governance in Cross-Border Regions in Europe and North America // International Journal of Urban and Regional Research. 2004. Vol. 28, No. 3. P. 530–548. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.0309-1317.2004.00534.x>.
12. Brunet-Jailly E. Cross-border cooperation: a global overview // Journal of Borderlands Studies. 2022. Vol. 37, No. 4. DOI: <https://doi.org/10.1177/03043754211073463>.
13. Checkel J. International Institutions and Socialization in Europe: Introduction and Framework // International Organization. 2005. Vol. 59, No. 4. P. 801–826. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0020818305050289>.
14. Commission suspends cross-border cooperation and transnational cooperation with Russia and Belarus. 4 March 2022. URL: <https://ec.europa.eu> (дата звернення: 30.03.2026).
15. Deutsch K. Political Community and the North Atlantic Area: International Organization in the Light of Historical Experience. Princeton : Princeton University Press, 1957. DOI: <https://doi.org/10.1515/9781400878512-fm>
16. EU suspends cross-border cooperation with Russia and Belarus. 4 March 2022. URL: <https://www.aeidl.eu> (дата звернення: 30.03.2026).
17. Eurodistrict Basel. URL: <https://www.eurodistrictbasel.eu/> (дата звернення: 30.03.2026).

18. European Commission suspends cross-border cooperation and transnational cooperation with Russia and Belarus. 11 March 2022. URL: <https://ec.europa.eu> (дата звернення: 30.03.2026).
19. Eurometropolis Lille–Kortrijk–Tournai. URL: <https://www.eurometropolis.eu/> (дата звернення: 30.03.2026).
20. Fearon J. D., Wendt A. Rationalism vs. Constructivism: A Skeptical View // Handbook of International Relations / ed. by W. Carlsnaes, T. Risse, B. A. Simmons. London : SAGE Publications, 2002. P. 52–72. DOI: <https://doi.org/10.4135/9781848608290.n3>.
21. Haas E. Beyond the Nation-State: Functionalism and International Organization. Stanford : Stanford University Press, 1964.
22. Haas E. The Uniting of Europe: Political, Social, and Economic Forces, 1950–1957. Stanford : Stanford University Press, 1958.
23. Hoffmann S. Obstinate or Obsolete? The Fate of the Nation-State // Daedalus. 1966. Vol. 95, No. 3. P. 862–915.
24. Hooghe L., Marks G. Multi-Level Governance and European Integration. Lanham : Rowman & Littlefield, 2001.
25. Hospers G.-J. Borders, bridges and branding: The transformation of the Øresund region // Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie. 2006. Vol. 97, No. 4. P. 425–438. DOI: <https://doi.org/10.1080/09654310600852340>.
26. Interreg: European Territorial Co-operation. URL: <https://ec.europa.eu> (дата звернення: 30.03.2026).
27. Interreg France–Germany–Switzerland (Upper Rhine). URL: <https://interreg.eu> (дата звернення: 30.03.2026).
28. Interreg NEXT Programme Poland–Ukraine 2021–2027. URL: <https://interreg.eu> (дата звернення: 30.03.2026).
29. Interreg NEXT Romania–Ukraine. URL: <https://interreg.eu> (дата звернення: 30.03.2026).

30. Interreg VI-A NEXT Slovakia–Ukraine Programme. URL: <https://www.sk-ua.eu/> (дата звернення: 30.03.2026).
31. Jakubowski A., Seidlová A. UNESCO Transboundary Biosphere Reserves as laboratories of cross-border cooperation // *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*. 2022. No. 57. P. 125–139. DOI: 10.12775/bgss-2022-0027.
32. Keohane R. O. International Institutions: Two Approaches // *International Studies Quarterly*. 1988. Vol. 32, No. 4. P. 379–396. DOI: <https://doi.org/10.2307/2600589>.
33. Lindberg L. *The Political Dynamics of European Economic Integration*. Stanford : Stanford University Press, 1963.
34. Marks G. Structural Policy and Multilevel Governance in the EC // *The State of the European Community* / ed. by A. Cafruny, G. Rosenthal. Harlow : Longman, 1993. P. 391–410.
35. Marks G., Hooghe L. Contrasting Visions of Multi-Level Governance // *International Political Science Review*. 2004. Vol. 25, No. 1. P. 15–25. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.0020-8333.2004.00318>.
36. Maruniak E., Lisovkyi S. From the revolution of dignity to despair // *Europa XXI*. 2021. Vol. 40. DOI: <https://doi.org/10.7163/Eu21.2021.40.1>.
37. Medeiros E. et al. Covidfencing effects on cross-border deterritorialism // *European Planning Studies*. 2021. Vol. 29, No. 6. P. 962–982. DOI: <https://doi.org/10.1080/09654313.2020.1818185>.
38. Medeiros E. et al. Reducing border barriers for cross-border commuters in Europe // *European Planning Studies*. 2023. Vol. 31, No. 4. P. 822–841. DOI: 10.1080/09654313.2022.2093606.
39. Moravcsik A. Preferences and Power in the European Community // *Journal of Common Market Studies*. 1993. Vol. 31, No. 4. P. 473–524.
40. Moravcsik A. *The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*. Ithaca : Cornell University Press, 1998.

41. Perkmann M. Cross-Border Regions in Europe // *European Urban and Regional Studies*. 2003. Vol. 10, No. 2. P. 153–171. DOI: <https://doi.org/10.1177/0969776403010002004>.
42. Piattoni S. Multi-Level Governance in the EU: The Theoretical Challenge // *Journal of European Integration*. 2009. Vol. 31. P. 163–180.
43. Risse T. *A Community of Europeans? Transnational Identities and Public Spheres*. Ithaca : Cornell University Press, 2010.
44. Rosamond B. *Theories of European Integration*. London : Palgrave Macmillan, 2000.
45. Schmitter P. C. A Revised Theory of Regional Integration // *International Organization*. 1970. Vol. 24, No. 4. P. 836–868. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0020818300017549>.
46. Scott J. Bordering, Border Politics and Cross-Border Cooperation in Europe // *Neighbourhood Policy and the Construction of the European External Borders*. Cham : Springer, 2015. P. 27–44. DOI: 10.1007/978-3-319-18452-4_2.
47. Scott J. W. *European Politics of Borders // A Companion to Border Studies*. Malden : Wiley-Blackwell, 2012. P. 83–99.
48. Studzieniecki T., Jakubowski A., Meyer B. Key conditions for Euroregions development // *Regional Science Policy & Practice*. 2022. Vol. 14, No. 4. P. 718–740. DOI: <https://doi.org/10.1111/rsp3.12414>.
49. The Elysée Treaty – a sign of friendship. 2025. URL: <https://www.bundesregierung.de> (дата звернення: 30.04.2026).
50. Walt S. M. *International Relations: One World, Many Theories // Foreign Policy*. 1998. No. 110. P. 29–46.
51. Wendt A. *Social Theory of International Politics*. Cambridge : Cambridge University Press, 1999.
52. Wiener A., Diez T. (eds.). *European Integration Theory*. Oxford : Oxford University Press, 2009.